22.06 PONIEDZIAŁEK

Temat: Ważniejsze przywileje szlacheckie w Polsce

O tym, dlaczego król pozbywał się swojej władzy, pisałem na lekcji wcześniejszej. Teraz kilka ważniejszych momentów, kiedy, gdzie i jakiej swojej władzy pozbywał się król na rzecz szlachty:

Data nadania	Przywilej	Władca	Treść przywileju
1180 r.	Łęczyca	Kazimierz Sprawiedliwy	Dla Kościoła: zniesienie „Ius spolii" (prawa księcia do rzeczy po zmarłym biskupie), ograniczenie prawda do korzystania z podwód i stacji w dobrach kościelnych.
9 czerwca 1210 r.	Borzykowa	Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Władysław Odonic	Dla Kościoła: wolny wybór biskupa i urzędów kościelnych, niezależne sądownictwo nad osobami duchownymi, wprowadznie celibatu, ostatecznie zniesienie „ius spolli".
1215 r.	Wolbórz	Leszek Biały, Konrad Mazowiecki, Władysław Odonic, Kazimierz I Opolski	Potwierdzenie przywileju borzykowskiego.
5 maja 1228 r.	Cienia	Władysław Laskonogi	Dla Małopolski: obietnica zachowania praw.
1 września 1291 r.	Lutomyśl	Wacław II	Dla Małopolski: urzędy dla miejscowych, nienakładanie nowych podatków, żołd dla rycerzy.
1355 r.	Buda	Ludwik Węgierski	Zobowiązanie do nie nakładania podatków bez zgody szlachty, rezygnacja z prawa stacji, wynagradzania rycerstwu ewentualnych strat podczas zagranicznych wypraw wojennych.
17 września 1374 r.	Koszyce	Ludwik Węgierski	Król gwarantował szlachcie w zamian za uznanie praw do korony polskiej jednej z jego córek, następujące uprawnienie: zwolnienie z poradlnego z wyjątkiem 2 groszy z łana chłopskiegołan,

			zwolnienie od obowiązku budowy i naprawy zamków, wprowadzi odszkodowanie za udział szlachty w wyprawach poza granicami kraju, potwierdzenie wszystkich wcześniejszych przywilejów, urząd starosty miał być nadawany tylko Polakom, a inne urzędy szlachcie z danej ziemi.
1387 r.	Wilno	Władysław Jagiełło	Dla katolickich bojarów Litwy: gwarancja dziedzicznego posiadania ziemi, zwolnienie z osobistych świadczeń wobec władcy.
1388 r.	Piotrków	Władysław Jagiełło	Zobowiązanie do wykupienia szlachcica, który dostałby się do niewoli podczas wyprawy poza granicami kraju, 3 grzywny za kopię w wyprawie zagranicznej, zatwierdzał dotychczasowe prawa i przywileje.
23 lipca 1422 r.	Czerwińsk	Władysław Jagiełło	Zabraniał konfiskaty lub zajmowania majątków szlacheckich bez wyroku sądowego, król bez uzyskania zgody rady królewskiej nie mógł bić monety, zakaz łączenia urzędu starosty i urzędnikia ziemskiego.
28 października 1423 r.	Warta	Władysław Jagiełło	Ograniczenie wychodźstwa chłopów z ziemi, szlachta mogła usuwać buntowniczego sołtysa przez przymusowy wykup sołectw, kontrola urzędników ziemskich nad miarami, wagami i cenami w miastach.
1425 r.	Brześć Kujawski	Władysław Jagiełło	Potwierdzenie dawnych przywilejów i rozciągnięcie ich na szlachtę, która z nich nie korzystała.
4 marca 1430 i 9 stycznia 1433 r.	Jedlnia i Kraków	Władysław Jagiełło	Za tron dla potomków: Zatwierdzenie dawnych przywilejów szlachty i duchowieństwa, zapewnienie szlachcie nietykalności osobistej i majątkowej bez wyroku sądu królewskiego „neminem captivabimus nisi iure victum”, stanowiska kościelne zastrzeżone dla szlachty,

			rozszerzał prawa polskie na ziemie ruskie.
2 lutego 1447 r.	Wilno	Kazimierz Jagielończyk	Zagwarantowanie niezależności i równouprawnienia Polski i Litwy, zrównanie szlachty litewskiej w prawach ze szlachtą polską.
1454 r.	Cerekwica i Nieszawa	Kazimierz Jagielończyk	Król nie mógł zwoływać pospolitego ruszenia i nakładać podatków bez zgody sejmików ziemskich, zakaz łączenia urzędów starosty i wojewody, zaostrzenie kar za zbiegostwo chłopów.
1456 r.	Korczyn	Kazimierz Jagiellończyk	Możni danej ziemi o jej los zawsze będą pytani.
27 lutego 1493 r.	Piotrków	Jan Olbracht	Zakaz ingerencji kościelnej w sądy świeckie, dwuizbowy sejm, zaostrzenie kar wobec przestępców, potwierdzenie wcześniejszych przywilejów.
26 kwietnia 1496 r.	Piotrków	Jan Olbracht	Zakaz kupowania ziemi przez mieszczan, tylko jeden chłop mógł opuścić wieś w ciągu roku, zwolnienie z ceł towarów szlacheckich wożonych na własny użytek, wolność żeglugi rzecznej.
25 października 1501 r.	Mielnik	Aleksander Jagiellończyk	Cała władza w ręce senatorów, niewykonanie poleceń senatu przez króla zwalniało ich wierności władcy, król przewodniczącym senatu.
1504 r.	Piotrków	Aleksander Jagiellończyk	Kontrola senatu i sejmu nad nadawaniem dóbr koronnych, zakaz łączenia w jednym ręku dwóch i więcej urzędów.
1505 r.	Radom	Aleksander Jagiellończyk	Anulowanie przywileju mielnickiego, Konstytucja nihil novi, gwarancja wolnego wyboru urzędników sądowych, zakaz pociągania spraw świeckich pod trybunały duchowne.
1518 r.	Toruń	Zygmunt I Stary	Król zrzekł się sądzenia sporów pomiędzy panami świeckimi i duchownymi, a ich poddanymi.
1520 r.	Bydgoszcz	Zygmunt I Stary	Dla szlachty wolna żegluga po Wiśle,

			minimalny pańszczyzna wynosząca 1 dzień w tygodniu.
1532 r.	Piotrków	Zygmunt I Stary	Zakaz opuszczania wsi przez chłopów bez zgody pana.
1562-1563 r.	Piotrków	Zygmunt II August	Sejm piotrowski uchwala egzekucje dóbr: nakaz zwrotu królewszczyzn zastawionych po 1504 r. zakaz dla starostów egzekwowania wyroków sądów biskupich.
18 kwietnia 1791 r.	Warszawa	Stanisław August Poniatowski	Mieszczanie mogą nabywać nieruchomości ziemskie i mogą sprawować lepsze stanowiska, rozszerzenie „neminem captivabimus nisi iure victum” na mieszkańców miast królewskich, rozszerzono prawo nobilitacji.

Za każdym razem, kiedy król pozbywał się części swojej władzy, zyskiwał od szlachty pieniądze na konkretne swoje cele. Najczęściej były to pieniądze potrzebne na jakąś wojnę, którą Polacy mieli toczyć.